

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 163/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Annika Juurikko, sosiaali- ja terveysministeriö
- ryhmäpäällikkö Johanna Aholainen, Kansaneläkelaitos

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsilisälain lapsilisän suuruutta koskevaa pykälää siten, että lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen tasoa nostettaisiin 4,75 eurolla lasta kohden. Näin yksinhuoltajakorotus nousisi 48,55 eurosta 53,30 euroon lasta kohden kalenterikuukaudessa.

Lapsilisä otetaan toimeentulotukilaskelmassa huomioon toimeentulotuen määrään vaikuttavana tulona. Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen tason korottaminen ei toimeentulotukea saavissa perheissä vaikuttaisi käytettävissä oleviin tuloihin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta pitää myönteisenä, että hallitus esittää tasokorotusta lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen. Tämä on merkittävää, koska viimeksi korotusosaan on tehty tasokorotus vuonna 2008. Yksinhuoltajien osuus lapsilisän saajista on viime vuosina hieman kasvanut, ja yksinhuoltajatalouksissa pienituloisuusaste on lähes kaksinkertainen verrattuna muuhun väestöön. Samoin yksinhuoltajien työttömyys on kaksi kertaa yleisempää kuin muun väestön työttömyys.

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp

Valiokunnan näkemyksen mukaan on hyvä, että ehdotetulla korotuksella voidaan osittain kompensoida tuloverotuksessa väliaikaisesti voimassa olleen lapsivähennyksen poistumista ja lieventää poistumisen negatiivista vaikutusta käytettävissä oleviin tuloihin yhden vanhemman perheissä. Yksinhuoltajakorotuksen tasokorotus kasvattaa yhden vanhemman perheen nettotuloja vastaavalla määrällä, koska se ei ole veronalaista tuloa eikä sitä oteta huomioon tulosisäntöissä asiakasmaksuissa eikä muissa tulovähenteisissä toimeentuloturvaetuuksissa kuin toimeentulotuksessa. Toimeentulotukea saavien kotitalouksien tuloja korotus ei siten lisää.

Pääministeri Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa on sitouduttu ottamaan käyttöön päätösten lapsi- ja perhevaikutusten arviointi. Valiokunta pitää myönteisenä, että talousarvion lapsiin kohdistuvien määrärahojen kokonaistarkastelua, ns. lapsibudjetoitua, edistetään käynnissä olevassa hallituksen Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma- kärkihankkeessa (ns. LAPE-hanke). Kokonaisvaikutusten selvittämiseksi tavoitteena on valmistella päätöksenteon työkaluksi poikkihallinnollinen yhteistyömalli lapsivaikutusten arviointiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 163/2017 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 29.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 1 /ps

VASTALAUSE 1

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan yksinhuoltajakorotuksen nostamista. Lapsilisä otetaan toimeentulolaskelmassa huomioon toimeentulotuen määrään vaikuttavana tulona. Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen tason korottaminen ei toimeentulotukea saavissa perheissä vaikuttaisi käytettävissä oleviin tuloihin.

Perussuomalaiset tuovat esiin, että lapsivähennyksellä tasattiin vuonna 2014 tehtyjä lapsilisäleikkauksia. Tulonjaon itseisarvon ja oikeudenmukaisen verotuksen näkökulmasta lapsivähennyksen säilyttäminen vuoden 2017 tasolla vuonna 2018 olisi perusteltua. Nykyinen säännös lapsivähennyksestä on väliaikaisesti voimassa 1.1.2015—31.12.2017.

Koska lapsivähennystä ei ole tulossa vuodelle 2018, eivät nyt ehdotettavat korotukset ole riittäviä sääntelyn kohderyhmän aseman parantamiseksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 7 § muutettuna (Vastalauseen muutosehdotukset),

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

7 §

Lapsilisän määrä

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 58,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitospäivä- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan kunnalle taikka jos lapsilisä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä kuitenkin maksetaan korotettuna 58,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 1 /ps

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii yksinhuoltajien toimeentulosta tulevaisuudessa hyvin.

Helsingissä 29.11.2017

Arja Juvonen ps

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 2 /r

VASTALAUSE 2

Perustelut

Suomessa lapsiköyhyys on kasvussa. Samanaikaisesti kun yleinen tulotaso on noussut, lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt. Vähävaraisissa perheissä asuvien lasten määrä on lähes kolminkertaistunut 20 vuodessa.

Lapsiköyhyys on tavallista perheissä, joissa on ainoastaan yksi huoltaja. Noin 20 % kaikista perheistä on yksinhuoltajaperheitä, ja enemmistössä näistä, 86 %:ssa, huoltajana on äiti. Nykyään 20 % yksinhuoltajaperheistä on pienituloisia, kun taas 1990-luvun puolivälissä osuus oli noin 10 %. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kahden huoltajan perheistä 7 % kuuluu pienituloisten ryhmään. Syynä yksinhuoltajien pienituloisuuteen on sekä työttömyys että tulonsiirtojen indeksijäädytys.

Universaalit edut ja palvelut ovat perusta lapsiperheiden köyhyyden torjunnassa. Hallitus on talousarvioesityksessään päättänyt yksinhuoltajien lapsilisän korotuksesta. Haluamme parantaa yksinhuoltajien tilannetta entisestään osoittamalla 11,7 miljoonaa euroa lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 7 § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotukset

7 §

Lapsilisän määrä

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 59,55 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitos- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan kunnalle taikka jos lapsilisä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä kuitenkin maksetaan korotettuna 59,55 eurolla kalenterikuukaudessa.

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 2 /r

Helsingissä 29.11.2017

Veronica Rehn-Kivi r

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 3 /vas, sd, vihr

VASTALAUSE 3

Perustelut

Lapsilisää sai vuoden 2016 lopulla reilut 550 000 perhettä. Näissä perheissä oli lapsia yhteensä yli miljoona eli noin 18 prosenttia väestöstä. Yksinhuoltajakorotuksen saaneita perheitä oli samaan aikaan 102 148, mikä on 18,5 prosenttia kaikista lapsilisää saaneista perheistä. Lapsia, joista maksettiin yksinhuoltajakorotus, oli 163 378.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsilisälain lapsilisän suuruutta koskevaa pykälää siten, että lapsilisän yksinhuoltajakorotusta nostettaisiin 4,75 eurolla lasta kohden. Näin yksinhuoltajakorotus nousisi 48,55 eurosta 53,30 euroon kuukaudessa.

Esitys on sinänsä kannatettava. Yksinhuoltajien tilanne on monin tavoin haastavampi kuin kahden vanhemman talouksien, ja on perusteltua, että he ovat oikeutettuja korkeampaan lapsilisään. Yksinhuoltajaperheissä pienituloisuusaste on yli kolminkertainen kahden huoltajan perheisiin verrattuna.

Samalla on kuitenkin syytä huomioida, että yksinhuoltajatalouksien — ja laajemmin lapsiperheiden — toimeentulon parantaminen edellyttäisi huomattavasti isompia muutoksia. Kuten valiokunnan kuulemisissakin on käynyt ilmi, on ehdotetun lisäyksen tosiasiallinen vaikutus yksinhuoltajatalouksien tulonmuodostukseen marginaalinen. Toimeentulotukea saavissa perheissä yksinhuoltajakorotuksen nosto ei edes vaikuttaisi käytettävissä oleviin tuloihin. Myös verotuksen lapsivähennyksen poisto vaikuttaa toiseen suuntaan kuin korotus, ja sen negatiivinen vaikutus on useimmissa yksinhuoltajatalouksista suurempi kuin nyt esitetyn korotuksen. Jotta yksinhuoltajakorotuksella olisi aidosti toimeentuloa parantava vaikutus, tulisi korotuksen olla selvästi esitettyä suurempi.

On myös syytä pitää mielessä, että lapsilisiä ylipäänsä on muutettu useasti viime vuosina. Sipilän hallituksen aikana muutokset ovat olleet nyt esitettyä yksinhuoltajakorotusta lukuun ottamatta lapsiperheiden toimeentuloa heikentäviä. Lapsilisän indeksisidonnaisuus poistettiin vuoden 2016 alussa. Vuodelle 2017 lapsilisien tasoja alennettiin 0,91 prosentilla. Tällä hetkellä keskimääräisen lapsilisän reaaliarvo on 30 prosenttia pienempi kuin vuonna 1994. Katsomme, että lapsilisien tasoon tehdyt heikennykset olisi välittömästi peruttava ja lapsilisiä tulisi jatkossa korottaa indeksin mukaisesti.

Lisäksi monet muut hallituksen päätökset ovat vaikeuttaneet etenkin pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa ja arkea. Julkisia palveluita on heikennetty, etuuksia ja tulonsiirtoja on leikattu ja esimerkiksi subjektiivista päivähoito-oikeutta rajoitettu. Eduskunnan tietopalvelun syyskuussa tekemän laskelman mukaan hallituksen päätöksillä on ollut alle 18-vuotiaiden köyhyysastetta kasvattava vaikutus.

Hallitus on tehnyt heikennykset yksitellen ilman arviota niiden kokonaisvaikutuksesta. Hyvä perhepolitiikka ja lasten oikeuksien edistäminen edellyttäisivät kuitenkin nimenomaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Valiokunnan mietintö StVM 18/2017 vp
Vastalause 3 /vas, sd, vihr

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään seuraavat kaksi lausumaa:

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii ja tuo eduskunnan käsiteltäväksi kokonaisarvion tekemiensä uudistuksen yhteisvaikutuksista lapsiperheiden toimeentuloon ja lapsiköyhyyteen.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu hallituskaudella tekemänsä lapsilisien heikennykset ja palauttaa lapsilisien indeksisidonnaisuuden.*

Helsingissä 29.11.2017

Aino-Kaisa Pekonen vas
Kristiina Salonen sd
Anneli Kiljunen sd
Tuula Haatainen sd
Outi Alanko-Kahiluoto vihr